

“FEMİNİST ŞEHİR – BİR SAHA REHBERİ” KİTABINA DAİR BİR
DEĞERLENDİRME

AN ASSESSMENT OF THE "FEMINIST CITY - A FIELD GUIDE" BOOK

Gaye NİSANOĞLU* Tuğba CANBULUT**

*Bağımsız Sosyal Çalışmacı,
Adana/Türkiye
ORCID ID: 0000-0001-6849-3540

**Arş.Gör., İstanbul Üniversitesi
Cerrahpaşa Sağlık Bilimleri Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü, İstanbul/
Türkiye
ORCID ID: 0000-0002-0055-1684

ÖZ

Bu metin, Leslie Kern tarafından yazılan Feminist Şehir – Bir Saha Rehberi isimli kitabın bir değerlendirmesidir. Kitap, ataerkil bir bakış açısıyla tasarlanmış ve kadınların ihtiyaçlarına cevap vermeyen kentsel alanların kadınların deneyimledikleri kentsel yaşamda nasıl bir yansıması olduğuna dair yazarın yaşamından kesitleri ve literatürden bilimsel bakışları içermektedir. Kitap kadınların yaşadıkları zorluklara ve bu zorlukların çözümüne feminist coğrafya perspektifinden bakmaktadır. Bu değerlendirme metni iki bölüm olarak tasarlanmıştır: birincisi kitabın bölümlerine dair bir değerlendirme, ikincisi ise kitabın feminist çalışmalara yapabileceği katkılar şeklindedir.

Anahtar Kelimeler: Feminizm, Feminist Coğrafya, Kentsel Alan

Yazışma Adresi:

Gaye NİSANOĞLU
E posta: gayenisanoglu@gmail.com

ABSTRACT

This text is an assessment of the book named Feminist City – A Field Guide, written by Leslie Kern. The book contains sections from the author's life and scientific perspectives from the literature on how urban areas designed from a patriarchal perspective and do not respond to women's needs reflect on women's urban life experiences. The book looks at the challenges faced by women and their solutions from the perspective of feminist geography. This assessment text is designed as two parts: the first is an assessment of the book's chapters, and the second is the contributions the book can make to feminist studies.

Key Words: Feminism, Feminist Geography, Urban Area

Gönderim Tarihi : 16 Kasım 2020
Kabul Tarihi : 24 Aralık 2020

Atıf için (How to cite): Nisanoğlu G, Canbulut T. "Feminist Şehir – Bir Saha Rehberi" Kitabına Dair Bir Değerlendirme. Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi, 2020;2(2):70-79.

GİRİŞ

Kentlerin feminist tartışmalara konu olması kamusal alanın kullanımı bağlamında eşitlikçi bir güncellemedir. Bulut ve Kurt'un (2020) belirttiği üzere kentsel mekânların temel işlevi, sosyal bir varlık olan insana ortak bir yaşam alanı sunmaktır. Karmaşık bir yapıya sahip olan günümüz kentleri hem fırsatları hem de eşitsizlikleri içerisinde barındırmaktadır. "Feminist kent araştırmalarının amacı eşitsizlikleri görünür hale getirmektir" (Miroğlu, 2018). Kadınlar ve erkekler kentsel mekânlardan faydalanma hakkı açısından her ne kadar eşit olsa da günlük yaşam pratiklerinde durum eşitlikçi bir görüntü sunmamaktadır. Bu durumun başlıca sebebi toplumsal cinsiyetlerimizdir. "Toplumsal cinsiyet, kentsel yaşamda erkek hâkimiyeti ile tezahür eder" (Kaypak, 2014). "Cinsiyetli kimlikleri bilgilendiren sosyal ve kültürel süreçler, belirli yerlere fiziksel ve duygusal tepkiler yükleyerek, cinsiyetlendirilmiş bir mekân duygusunu da derinden teşvik eder. Bunlar nihayetinde göze çarpan bir şekilde ortaya çıkan mekân yapılarını başlatır. Bu bağlamda, kamusal alanların cinsiyet kimlikleri üretmedeki ve farklı güç ilişkilerini sürdürmedeki rolü kritik bir araştırma alanı oluşturmaktadır" (Paul, 2011).

"Mekânın cinsiyetlendirilmesinin en açık temsili, kamusal ve özel alan arasındaki bölünmedir. Kamusal alan - aşkınlık, üretim, politika ve iktidar alanı - erkeklerin alanı iken, özel üretim alanı - yeniden üretim alanı - kadınların alanıdır. Burada geliştirilen mekânsal perspektif, ataerkil bir toplumun karmaşıklıklarını ve bunların fiziksel alanda cinsiyet katmanlaşmasının sürdürülmesine daha fazla yardımcı olan toplumsal cinsiyet rollerini nasıl tanımladığını kabul eder" (Siwach, 2020). Tüm bunlar göz önüne alındığında bu kitabın değerlendirilmesi kadın ve kent ilişkisinin kurulması noktasında önemlidir.

Bu metin, feminist hareket içinde duran bir konumdan bakarak *Feminist Şehir*

isimli kitabın değerlendirmesini içermektedir. Leslie Kern; *Feminist Şehir-Bir Saha Rehberi* kitabında, kentin çeşitli alanlarında verilmiş-verilmekte olan feminist mücadeleleri çoğu kişisel deneyim ve gözlemleriyle gündeme getirmektedir. Kitap giriş ve sonuç mayetindeki "Erkekler Şehri" ve "Olasılıklar Şehri" bölümleri dışında beş bölüme ayrılmıştır. Bunlar sırasıyla "Anneler Şehri", "Arkadaşlar Şehri", "Tekler Şehri", "Protesto Şehri" ve "Korku Şehri"dir. Bu değerlendirme yazısı, iki aşamalı tasarlanmıştır. Öncelikle kitabın bölümlerine ait içeriklerin tartışılarak aktarılması, ikinci olarak da bu kitabın feminist harekete katkılarının tartışmaya açılması söz konusudur.

1. KİTABIN İÇERİĞİNE YÖNELİK TARTIŞMA

1.1. "Erkekler Şehri" (Giriş Bölümü)

"Tarihsel olarak kadınların kamusal alanla daima gerilimli bir ilişkisi olmuştur. Yüzyıllar boyunca kadın ve sokak ikiliği olumsuz çağrışımlarla çevrelenmiş ve dışarıya çıkan kadın toplumun düzenine karşı önemli bir tehdit olarak algılanmıştır. Bunun kökeninde, toplumsal rollerin cinsiyete göre inşa edilmesi ve kamusal ile özel alanların buna göre düzenlenmesi yatar" (Tuncer, 2015). "Erkekler Şehri", kadınların, kentsel alan deneyimlerini cinsiyet rollerine sadık ölçü ve sınırlarda yaşamak durumunda kaldığını, bu bağlamda kentsel alanın dışlanana ve kısıtlanana olduklarını anlatarak başlamaktadır. Kuralları koyan, denetleyen ve kural ihlalinin sonuçlarına karar verenlerin erkekler olmasını eleştirirken bu durumun kadınları kamusal alanda nasıl görünmez kıldığına vurgu yapmaktadır. Kadın görünürlüğünün erkek himayesinde şekillenmesine dayalı kentsel yapılanmayı "erkekler şehri" olarak nitelendirmektedir: "Kadınlar şehri, gündelik yaşamlarını son derece cinsiyet temelli biçimde şekillendiren bir dizi -fiziksel, toplumsal, ekonomik ve

sembolik- engelle deneyimliyor. Bunların birçoğu erkekler açısından görünmez; çünkü onların deneyimleri bunlarla nadiren karşılaşmaları anlamına geliyor. Bu da şehirlerde halen çoğu erkek olan başlıca karar merciinin, kentsel ekonomi politikasından konut tasarımına, okulların nereye kurulması gerektiğinden otobüs koltuğunun biçimine, denetimden kar gütmeye kadar her konuda, bu kararların kadınları nasıl etkilediğine dair bırakın ilgiyi, bilgileri bile olmadan tercih yaptıkları anlamına geliyor. Şehir erkeklerin geleneksel toplumsal cinsiyet rollerini “norm” kabul ederek şehrin kadınlar için nasıl engeller yarattığıyla pek de ilgilenmeden ve şehir hayatına dair günlük deneyimlerini göz ardı ederek düzenliyor. “Erkekler şehri” derken işe bunu kast ediyorum” (Kern, 2020).

“Zaman içinde kamusal ve özel alanda yaşanan her değişim, bireye yüklenen rolleri de değiştirmiş, bu değişim kentlere ve mekânların biçimlenmesine yansımıştır. Kent içinde yaşanan özel-kamusal alan ayrımı da temelde ‘toplumsal cinsiyet’ kavramına ve ‘cinsiyet rolleri’ne dayanmakta, ‘toplumsal cinsiyet ideolojileri’ni yansıtmaktadır. Bu yansımının en küçük ölçekte temsili ise konutlar olup, toplumsal cinsiyet kavramı ve özel-kamusal ayrımı, konut mekânlarının biçimlenmesini doğrudan etkilemektedir” (Erdaş, Özmen, 2018). Benzer şekilde Aktaş (2017) kent yaşamı bireylere bir yandan toplumsallığını gerçekleştirme için farklı bir zemin hazırlarken aynı zamanda bu toplumsallık içinde cinsiyete ilişkin anlam kodlarını da yeniden ürettiğini söylemektedir. Dolayısıyla kent kendi sosyo-kültürel dokusuyla kadın ve erkeğe farklı yaşam alanlarında farklı özgürlükler, fırsatlar, güvenlik ve güvence hizmetleri sunarken kentsel mekân, bir anlamda cinsiyetlendirilmiş bir alan olarak da karşımıza çıkmaktadır. Böylesine cinsiyetlendirilmiş mekânın kadınlara hitabını ise Kern (2020) şöyle ifade etmektedir: “Cinsiyetçi mitler bize yürüme, çalışma, eğlenme ve şehirde yer kaplama özgürlüğümüzü sınırlandırmamızın

beklendiğini hatırlatmaya yarar. Bize şöyle derler: Şehir gerçekten sana göre değil”.

“Yaşamın bir parçası olan mekân, insan ile etkileşime geçerek toplumun sahip olduğu sosyal ve kültürel yapıya ayna tutmaktadır. Mekân bireyin sahip olduğu bu alt yapı ile örgütlenir ve bu durum mekâna biçimsel olmaktan çok, mekân kullanımı ve düzeni ile yansır. Bireyin toplumdaki edindiği roller ve değer yargıları mekânda kendini tavır ve davranış olarak gösterir” (Yalçınkaya, 2015). Feminist coğrafya tartışmasına da bu noktada ortaklık etmektedir. Coğrafya özünde bir ilişki ağı olarak ele alındığında, ataerkilliğin bu ağ içinde sözü geçen konumda olması eleştirilmektedir. Kentsel alanın, her türlü mekânının kadınları merkeze alarak bakabilecek bir feminist coğrafyaya engel teşkil eder şekilde eril ağlarla örülüşüne karşı çıkılmaktadır.

Bu bölüm kitabın giriş bölümüdür. Diğer bölümlere dair bir sunu içermese de, bölümler okundukça buradan izler görülebilmektedir. Kadın bedeninin neleri yazıp söylemeye izin verdiği sorusu bu bölümün temel sorusu iken ilerleyen bölümlerde genel olarak bu sorunun cevaplandığı yerlere rastlanmaktadır.

1.2. “Anneler Şehri”

“Anneler Şehri” anlatısı hamilelik ve çocuk bakımı ile ilişkili anlatılmaktadır. Kitabın diğer bölümleriyle de ilişkili olan bu bölümde birçok önemli noktaya değinilmektedir.

Öncelikle hamileliğin kadının özneliğini ortadan kaldırdığına ve onu bir kamu malına dönüştürdüğüne vurgu yapılmaktadır. Dokunulabilir, hakkında yorum yapılabilir, öncelikler tanınabilir veya geride kalması uygun görülebilir bir karaktere dönüşüm söz konusudur. Hamilelik, görünmezliğin kaybolması, izlenen takip edilen ve özgürce kalabalığa karışmasına müsaade edilmeyen bir kimlik ortaya çıkarmaktadır. Kern, kişisel hamilelik deneyiminde, sanki hayatında hiçbir şey değişmemişçesine hamile olmak için çaba sarf ettiğini belirtmekte ancak bunun imkansızlığından yakınmaktadır.

Kentsel alanda görünmez, fark edilmez bir şekilde kalabalıkla kaynaşma tartışması, flanör kavramıyla devam ettirilmektedir. “Flanör bir kent gezginidir. En ücra köşelerine kadar metropolü arşınlar ve modern hayatın bütün görünümünü müthiş bir aşkla gözlemler, ayıklar ve hafızasının arşivine kaydeder. Kalabalıklarda barınır, kalabalıklarla nefes alıp verir, kalabalıkla mest olur. Oysa “hamileliği yaşayanların hepsi kadın olmasa da (örneğin trans erkekler) hamilelik kesinlikle toplumsal cinsiyet temelli varsayımlarla dolu bir durumdur” (Boudelaire, 2003). Flanörün dışı versiyonunu hayal etmek zaten bir zorlamaysa, o zaman hamile flanör fikri toplumsal açıdan muhtemelen yenilir yutulur cinsten değildir” (Kern, 2020)

Hamilelikle kamusallaşan kadın bedeni, rızası dışında halka arz edilme hissini beraberinde getirmektedir. Kern (2002) halka arz durumunu mahremiyet ihlali olarak değerlendirmekte ve şunları söylemektedir: “Belki de ironik bir şekilde yabancıların bedenimden büyülenmesi kentsel nezakette bir artış anlamına gelmiyordu”.

Hamilelikle kamusallaşan bedenin, çocuk bakımı sırasında yeniden görünmezliği talebine vurgu yapılmaktadır. Örneğin emzirmek kamusallaşamaz. Siwach’ın (2020) belirttiği üzere hareketlilik ve toplumsal cinsiyet rolleri iç içe geçmiştir; bir kadının hareketliliğini tanımlayan cinsiyet rolleridir ve zaman zaman hareketliliği veya belirli bir alana erişimi, kadının gerçekleştirebileceği toplumsal cinsiyet rollerini tanımlayabilir. Bu sebepten dolayı kadınların bebek arabası ile dolaşırken çevreye verilebilecek herhangi bir zarar “kötü annelikle” ilişkilendirilir, dolayısıyla bebek arabasıyla kamusallaşmamak beklenir. Beklenen “yoğun annelik” tir. “Yoğun annelik” kadınların ihtiyaçlarının ikincil olduğu, hayatlarını bebeklerinin ihtiyaçları doğrultusunda organize ettikleri, etmek durumunda kaldıkları, anneliğin duygusal olarak tümüyle içselleştirildiği, uzman bilgisinden yararlanan, 7/24 anneliği niteliyor” (Saka, 2019). Burada çocuklar konusundaki “Bakım odaklılık tartışması

çocuk odaklı bir yere doğru evrilirse ne olurdu?” şeklindeki soru akla gelebilmektedir.

Bütün bunlar kadını yalıtıma yönlendirmektedir: “Neredeyse sanki hepimizin işe, kamusal alana veya şehir hizmetlerine erişmeyi istemediğimiz veya ihtiyaç duymadığımız farz ediliyormuş gibiydi. Ait olduğumuz evlerimizde ve tesislerimizde kalmamız en iyisiydi” (Kern, 2002). Böylece ebeveynliğin mutenalaştığı mekânların oluşumu tartışmasına geçilmektedir. Ebeveynlerin çocuklarıyla birlikte kaliteliye yakın zamanlar geçirebilmeleri için merkezden çevreye gidişlerin aslında kentsel alanın tasarımı ve toplumsal cinsiyete dayalı roller göz önünde bulundurulduğunda erkeklerin bir kazanımı haline geldiğine vurgu yapılmaktadır. Mutenalaşma, kadının çocuk bakımı konusunda üzerine tanımlanan rolün giderek artan pozisyona geçmesine sebep görülmektedir. “Kentte kadınların hareket alanı erkeklerinkinden çok daha dardır. Kentsel ulaştırma sistemleri, geleneksel aile modelinde çalışan erkeğe göre ve onun işe gidişini en kısa yoldan yapması için tasarlandığından kadınlar için kısıtlayıcı olmaktadır. Kadınların hareketliliği, işe gidiş-gelişi ulaşım araçlarını kullanması ve yaptıkları seyahatlerin kalıpları erkeklerinkinden farklıdır. İş ve ev arasında en kısa yolu genelde evli çalışan kadınlar kat ederler. Konut ve iş yerlerinin banliyöleşmesi, işe gidiş süresini artırmakta ve bu en çok kadınları etkilemektedir” (Kaypak, 2015; Aktaş, 2017)

Önerilen ise, toplumsal cinsiyet eşitliğini artırma yönünde bir anaakımlaşmadır. “Anaakımlaşma toplumsal cinsiyet eşitliği konularının politik kararların, orta ve uzun vade planların ve programların, bütçelerin, kurumsal yapıların ve süreçlerin tümünün merkezine alınması anlamına gelir. Yani “kadın bileşeninin” ya da “toplumsal cinsiyet eşitliği bileşeninin” basitçe var olan politikalara/ aktivitelere eklenmesi değildir. Yalnızca kadınların değil erkeklerin de algısını, deneyimini ve bilgisini politika yapma, planlama ve karar alma

mekanizmalarının merkezine taşımaktır. Bu nedenle de kurumların/organizasyonların yapılarında, süreçlerinde ve çalışma kültürlerinde cinsiyet eşitliğini mümkün kılacak değişikliklere ihtiyaç duyulabilir” (UNDP, 2018).

1.3. “Arkadaşlar Şehri”

“Arkadaşlar Şehri” isimli bölüm medyadaki kadın temsillerine odaklanarak başlamaktadır. Bölüm, kadınların arkadaşlıklarının toplum tarafından algılanmasındaki yanlışları ele alarak devam etmektedir. Kamusal alanların kadınların sosyalleşmesi için yeteri kadar imkan sağlamaması ve kentsel alanların kadınların ihtiyaçları dikkate alınmadan tasarlanması da bir başka tartışma konusunu oluşturmaktadır.

Kadınların dostluklarının gücüne yapılan vurgu önemlidir: “Kadınların arkadaşlığı her ne kadar romantik ilişkilere odaklanmak uğruna sıklıkla görmezden gelinse de kadınların pek çok şekilde bel bağladıkları etkili bir kuvvettir. Diğer kadınlarla arkadaşlıklar aynı zamanda kadınların şehirle ilişki kurma biçimlerini de şekillendirir” (Kern, 2020). Aslında kadınların arkadaşlığının bir yaşam biçimi olduğunu belirten yazar, kadınların arkadaşlıklarını genel tema olarak belirleyen çalışmaların hatalı kabullerle şekillendirildiğinden bahsetmektedir. Kadınların arkadaşlıkları güçleri birleştirmeyi içerse de bunun korku, kıskançlık, güvensizlik gibi temalarla sarsılmaya uğraşıldığını söylemektedir. Kamusal alanın kadınları dışlama yönünde kullandığı gücün kadınların arkadaşça bir arada olmalarıyla yıkılabileceği yönünde kişisel deneyime dayalı örnekler paylaşmaktadır.

Kadın arkadaşlıklarının kadınlara özgürlük alanlarını genişletme imkanı sağlaması da söz konusudur. Kern (2020) bunun yer yer aşağılamalara maruz kaldığını kızlar şehri anlatısıyla şöyle detaylandırmaktadır: “Genç kızların ve arkadaşlarının yer edinme biçimleri genellikle övgüden ziyade alay konusudur. Boş, çocukça, cahilce bulunan zevkleri ve tutkularıyla dalga geçilir.

Alışveriş merkezlerindeki yemek katlarını ele geçirmeleri, tuvalete topluca gitmeleri ve süregelen pijama partileri aynı derecede hem sinir bozucu hem de gizemli olarak tasvir edilir”. Fakat neticede kadınlar birbirlerinin sigortası olarak özgürlük alanlarının genişlemesini sağlar. Bunun tam anlamıyla özgürleşme olmasa da bir cankurtaran sandalı olması vurgusu dikkat çekicidir.

Kadınların arkadaşlığının aynı zamanda aile kurumunun da sorgulanması anlamı içerdiği belirtilmektedir. Kern (2020) der ki, “Kültürel, hukuki ve mekânsal olarak çekirdek ailenin merkeziliğine karşı çıkmanın gücünü ve tehlikesini asla küçümsememeliyiz”. Kadınların kentsel alandaki arkadaşlıklarının, aile gibi bir kurumsal çerçeveden çıkıp kendi tercihine göre ilişkiler ağı kurmaya izin veren yönü önemlidir.

1.4. “Tekler Şehri”

Kentsel kamusal alanda tek başına bir kadın olarak var olma çabası, esasında bir birey olarak var olma çabasıdır. Bir kadının kentsel alanda tek kalabilmesinin toplumsal olarak hangi alt anlamları içerdiğine ve bu anlamlardan ötürü tek kadının karşılaşabileceği durumlara değinen bu bölümdeki “How to talk to a woman wearing headphones?” (Kulaklık takan bir kadınla nasıl konuşulur?) tartışması önemlidir. Bu sorunun bile var olması başlı başına kadınların kendileri için var olma isteklerinin görmezden gelinmesidir. Bunun yalnızlık arzusunun ihlali olarak değerlendirilmesi gerekliliğine vurgu yapılmaktadır.

Ayrıca tek başınalığın uygunsuzluğuna dair algılar da tartışmaya açılmaktadır. Kamusal veya özel alanda tek başına bir kadın olmanın beraberinde muazzam bir zihinsel enerji gerektirdiğinin altı çizilmektedir. Kamusal alanda erkeğin yalnızlığı ile kadının yalnızlığı arasındaki farkın kadının aleyhine işlemesi söz konusudur. Kentsel alanda yalnız bir şekilde dolaşmanın, gündelik hayata devam etmenin, seyahat etmenin, yemek yemenin kadınlar açısından pek çok kişisel alan ihlaline yol açabilecek bir zorlukta olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu ihlallerin yalnızca

kadınlarla sınırlı kalmadığını belirten yazar, siyahilerin, engellilerin ve diğer dışlanmış grupların da maruz kaldığı bir durum olduğunu ifade etmektedir.

Kadınların kamusal alanlarda çeşitli kamusal mekânları kullanımları konusunda da sıkıntılar yaşadıklarının altı çizilmektedir. Tuvalet kullanımı örneği burada dikkat çekicidir. Fakat aynı zamanda ev içinde de kadınların yalnız kalmaları konusunda çözülemeyen durumlar vardır: “Ebeveynlik, ev içi emek, ev idaresi, ilişkiler, ev hayvanları ve dahası etrafındaki toplumsal cinsiyet temelli beklentiler, aile evinin nadiren kadınların yalnız vakit geçirebilecekleri yerler olduğu anlamına gelir. En mahrem yerlerde bile rahatsız edilmek beklenen bir durumdur. Uykusuz annelerin tüm hane halkı yattıktan sonra geç saatlere kadar ayakta kalması şaşırtıcı bir şekilde yaygındır” (Kern, 2020).

Kişi olarak “yer kaplama hakkı” konusunda Kern’in yorumu kadınların “yer kaplamamak” üzere sosyalleştikleri yönündedir. Burada ayrıca kentsel sosyolojide tartışılan üçüncü yerlerin kadınların görünmez şekilde tek olarak yer kaplayabildikleri yerler olarak tarif edilmesi de söz konusudur.

1.5. “Protesto Şehri”

“Protesto Şehri” bölümünde de “Anneler Şehri” bölümünde vurgulanan bazı bölümlerin etkisi görülebilmektedir. Kentlerin, hak iddia etmek için kullanılan önemli bir hareket alanı olduğunu belirten bölüm, kadınların elde ettikleri hiçbir kazanımı emek harcamadan elde etmediğini okuyucuya hatırlatmaktadır. Bölüm yoğunlukla yazarın feminist protesto tecrübelerinden beslenmektedir. Bu bölümde protestoların da toplumsal cinsiyetle ilişkilendirildiğini, feminizm ile ilgili bile olsa erkeklerin kanaat önderi olarak daha görünür olduğu ve ayrıca tepki gösterme biçimlerinin “engellilik” gibi çeşitli sınırlılıkları olan kişileri kapsayamadığından bahsedilmektedir. Kern (2020) kritik anlarda sokağa dökülmeyi önemseydiğini şöyle ifade etmektedir: “Haklar, sınıfta sosyal medyada veya hatta seçim politikalarıyla kazanılıp

savunulmuyor. Çabanın tam da olayların olup bittiği yerde ortaya konması gerekiyor.”

Öte yandan yazar, anne olmakla eylemci olmak arasında kalma hallerini de gündeme getirmektedir. Çünkü anneliğin beraberinde çocukların emniyeti için endişelenmeyi de içerdiğini ve eylemlilikte çocuğun var olmasının yadırganmasıyla karşılaşıldığını ifade etmektedir.

Eylemliliğin kadınlar için erkeklere göre daha zor olması kitapta ağırlıkla annelikle ilişkilendirilse de durum aslında cinsiyete dayalı diğer rollerle de ilgilidir. Kadının düzenleyici rolüne yapılan vurguyu da tartışmaya dahil etmek önemli olabilir. Lessing’in *İyi Terörist* isimli romanı kentsel alanda protestolar yürüten kadınların karşılaştıkları ve illaki çözmek zorunda kaldıkları meselelerin kurgusudur. Protesto kimlik kadının kimliklerinden biri olduğunda diğer roller de beraberinde protestolunun etkisini azaltmaktadır. Kern (2020) bu konuda kadın liderler ve erkek liderler arasındaki farklılaşmaya vurgu yapmaktadır: “Toplumsal hareketlerin sıklıkla bu şekilde toplumsal cinsiyet temelli hale geldiğini fikren biliyordum. Erkekler karizmatik, vizyoner, halk liderleri oluyor. Hareketin gidişatını planlıyor ve tüm katılımcılar için önemli kararları veriyor. Kadın liderler genellikle resmi anlatılardan çıkarılıyor veya medya tarafından göz ardı ediliyor”.

“Protesto şehri” bölümünde dikkat çekilecek bir cümle şöyledir: “Sahip olduğumuz hiçbir şey mücadele etmeden kazanılmadı; gelecekte elde edeceğimiz hiçbir şey de mücadele etmeden verilmeyecek” (Kern, 2020). Acuner (2016) de kadınlar ve kentsel alan ilişkisinde kadınların hak mücadelesi tarihine bakılması gerektiğini söylemektedir: Kadın hakları mücadelesi tarihinde sokak, tüm hareketlerin tarihinde olduğu gibi, hayati bir önem taşımaktadır. Gruplar, meydanlarda toplanarak hem kendilerini görünür kılar hem de taleplerini kalabalıklara ve karar mercilerine duyurur. Özel-kamusal veya ev-sokak- ikiliğinin kadın hareketi için önemini hesaba katarsak, sokağa çıkmanın kadın hakları mücadelesi özelinde, genel anlamının

dışında sembolik bir anlamının da olduğunu iddia edebiliriz”.

1.6. “Korku Şehri”

“Korku Şehri” bölümü yazarın çocukluğundaki kaçırılma korkusu, ergenlik dönemindeki erkek arkadaşlarına karşı temkinlilik ve akabinde kadınların korkularının bilimselliği üzerine yürütülen tartışmalarla başlamaktadır. Tuncer’e göre (2018) kent çalışmalarındaki feminist literatürün gelişimine genel olarak bakıldığında öne çıkan eğilimlerin başında kadınların kentle ilişkilerinin güvenlik bağlamında ele alınması gelir. Bugün de güncelliğini tüm yakıcılığıyla sürdüren ve kentsel politika tartışmalarında önemli bir yer kaplayan bu sorunun temelinde kent mekânlarının kadınlar için şiddet ve tehlike arz etmesi yatar. “Kamusal söylemde, kadınlara yönelik kamusal alanlarda tek başına yürümeme veya bilinen tehlikeli noktalardan kaçınma gibi konulardaki *koruma tavsiyeleri*, bu alanda kadınları savunmasız ve güvencesiz görür” (Fanghanel, 2016). Öte yandan Pain (1997) çalışmasında, suç mağduru olma korkusunun daha çok kadınlar tarafından sahiplenildiğine yönelik araştırmaların mevcut olduğunu; bu araştırmaların tek yönlülüğünün yani geleneksel olarak kadınlarla ilişkilendirilmesinin eşitsizliği yeniden ürettiğini söylemektedir. Kentsel alanın korku salması konusunda Kern’in (2020) yorumu şöyledir: “Kadınların korkusunun sosyal işlevi kadınları kontrol etmektir. Korku kadınların hayatını kısıtlar. Kamusal alanları kullanmamızı sınırlar. İş konusundaki tercihlerimizi ve diğer ekonomik fırsatlarımızı şekillendirir ve bizi belki de koruyucu olarak erkeklere bağımlı kılarak gerçek bir paradoks içinde tutar. Tüm bunlar kadınların evin özel alanına bağlı tutulduğu ve çekirdek aile kurumu içinde ev içi emekten sorumlu olduğu hetero-ataerkil kapitalist sistemi desteklemeye yarıyor. Bu grup olarak erkeklere yarayan ve son derece etkili bir şekilde statükoyu sürdüren bir sistemdir”.

Öte yandan, kadınlar kentsel alanda her zaman her erkekten korkar konumda da

değillerdir. Bu bağlamda tehlike haritaları başlığı ilgi çekicidir. Bu başlıkta kadınların tehlikeleri haritalandırdıkları ve başkaları tarafından yaratılmış olan korkularına rağmen kentsel alanlarda kendilerine ait bir yer edinmek için korkularını çeşitli bölgelerle sınırlandırdıkları ifade edilmektedir. Kern (2020) bunu şöyle ifade eder: “Kadınların erkeklerden duyduğu korku coğrafi bir mantık kazanır. Hangi insanlardan çok hangi yerlerden uzak duracağımızı buluruz... Çevremizdeki erkeklerin varlığı üzerinde çok az kontrolümüz olduğundan ve sürekli korku duyarak devam edemeyeceğimizden korkumuzun bir kısmını alanlara aktarıyoruz: Şehir sokakları, arka sokaklar, metrolar, karanlık kaldırımlar”.

Ardından korkunun bir bedeli olduğundan bahsedilmektedir. İş imkanlarının azalması, barınma-konut tercihlerinin kısıtlılığı, gündelik hareketin azalması gibi bedellerden söz edilmektedir. Bu korkuların toplumsal kontrol içerdiğinden ve kadınların pekişen ve yerleşen bu korkular nedeniyle kentsel olana ait hissedemeyişlerinden bahsedilmektedir. Bu durumun kentsel alanın korkulamayacak bir alan şeklinde tasarlanmasının yeterli olmamasına da vurgu yapılmaktadır. Korkunun basitçe bir tasarımla ortadan kaldırılamayacağını altı çizilmektedir. Burada bir öneri olarak kesişimsellik konusu açılmaktadır. Güvenlik meselesinin toplumun farklı üyelerinin aynı anda güvenliğini sağlamaya odaklanması önemsenmektedir.

Acuner (2016) bu konuda şunları belirtmektedir: “Öncelikle, belli etnik grupları, azınlıkları ve sınıfları potansiyel suçlu olarak algılamaya yatkın önyargılar taşımak yaygın bir eğilim olduğu için, özellikle görünümleri dolayısıyla bu gruplarla özdeşleştirilen bireyler için şehrin kalabalığında görünmez olmak çok mümkün değildir. Örneğin evsizler veya trans bireyler, işlek bir caddenin en yoğun saatinde bile çoğu kişi tarafından fark edilecek ve bakışlara maruz kalacaktır. Bu yaygın durumun önemli sebeplerinden birinin,

çoğunluğun düzene yönelik tehdit olarak algıladığı normun dışındaki bedenlerin yol açtığı korku olduğu iddia edilebilir". Tam da burada kesişimsellik tartışılabilir. Korkunun kaynağını farklı olanla ilişkilendirmek güvenliğin öznelleştirilmesine ihtiyaç duyuyor gibi olabilir. Fakat korkulardan sıyrılmak öznel bir durum değildir. Kişisel cesaret, kişisel azim güvenlik için yoğun çaba ve enerji gerektireceğinden, kişisel yapabilirlik yerine toplumsal yapabilirlik ön planda tutulmalıdır. Kesişim noktaları konuşmaya başlandıkça kentsel alan korku şehri olmanın ötesine geçebilecektir.

1.7. "Olasılıklar Şehri" (Sonuç Bölümü)

Bir sonuç bölümü niteliğinde olan "Olasılıklar Şehri" bölümü kentlerin, kadınlar için mayın tarlası olma halinden sıyrılabildiğini tartışmaktadır. Baştan beri değinilen noktalar gözden geçirilmektedir. Bu bölüm çözüm önerileri sunmamaktadır veya en azından bazı örneklerle önerileri geçiştirmektedir. Hatta Kern (2020) kentlerin kamusal alana güvenmemeyi öğrettiğini; postürün, yürüyüşün, yüz ifadesinin, hareketlerin, jestlerin, göz temasının, duruş ve dahasının kentsel ortamlarda dolaşırken ve içinde dönen toplumsal ilişkilerle biçimlendiğini söylemektedir. Fakat Kern'in şu sözleri, hem bu bölümü hem de genel olarak kitabı umutvar bir yöne evirmektedir: "Feminist şehri gerçek kılmak için bir şablona ihtiyaç yok. Her şeyi yıkıp yeniden yapması için feminist bir süper planlamacı istemiyorum. Ama şehrin nasıl toplumu – toplumsal cinsiyet, ırk, cinsellik ve daha birçok açıdan - örgütlemenin belirli bir biçimini sürdürmek için düzenlendiğini görmeye başladığımızda yeni olasılıklar aramaya başlayabiliriz. Sahip olduğumuz kentsel alanları kullanmanın farklı yolları var. Alternatif alanlar yaratmak için seçenekler sınırsız. Eğer fark etmeyi ve geliştirmeyi öğrenebilirsek her yerdeki mahallelerde türeyen feminist şehirler var. Feminist şehir istek uyandıran bir projedir; tek bir ana (master) planı yoktur zira efendiliğin (mastery) cazibesine direnir. Feminist şehir kentsel dünyada farklı

yaşamaya, daha iyi yaşamaya ve daha adil yaşamaya dair süregiden bir deneydir" (Kern, 2020)

2. DEĞERLENDİRMEYİ SONLANDIRIRKEN

Yazar; kitaba, anlattıklarının kendi coğrafyasına, kendi deneyimlerine, kendi içinde bulunduğu sistemin politikalarına göre şekillendiğini belirterek başlamaktadır. Ayrıca anlatmaya erkek kardeşi ile olan ilişkilerini gözden geçirdiği bir iç hesaplaşma ile girişmektedir: "Ten rengimiz, dinimiz, fiziksel durumumuz, sınıf geçmişimiz, DNA'mızın büyük bir bölümü aynı olduğundan mecburen önemli olan farkın toplumsal cinsiyetimiz olduğunun sonucuna vardım." (Kern, 2020). Kitabın bir yüzleşme ve buradan yola çıkarak yapılan yorumlar olarak değerlendirilmemesi ve bu bağlamda feminist literatüre katkısının göz ardı edilmemesi önemli. Zira okudukça hikayelerin Toronto'da değil de Türkiye'nin bir kentinde yaşanmış olma ihtimali sürekli akla gelmektedir. Yazarın da Türkçe baskıya önsözünde belirttiği gibi "dünyanın dört bir yanındaki kadınların bu kitapta anlatılan, şehirde yaşamının mücadeleleriyle ve keyifleriyle ilişki kurmaları" söz konusu.

Bölmelerin içinde örnekler olarak yer alan film, kitap veya vakalar esasında evrensel nitelik taşımaktadır. Birçoğu teknolojik yeniliklerin bir artışı olarak coğrafi anlamda sınırsız hale gelmiş bu örnekleri Türkiye'den de aynı kaygıyla ele almak mümkün. Aslında bu da göstermektedir ki, dünya küçüldükçe kadınların birbirlerine aktarabildikleri deneyimleri çoğalabilir. Şüphesiz kültürün toplumu yerelleştirici etkileri yadsınamaz. Fakat kitap, eril hikayelerin birbirine benzerliğini ortaya koyma konusunda oldukça başarılı denilebilir. Şüphesiz kadınların farklı coğrafya ve kültürlerde olsalar dahi ortak birçok hikayesi, maruz kaldıkları birçok eril baskılanma, mücadele verdikleri birçok hegemonya mevcut. Bu kitap ise daha çok kentsel alanda kadınların eşitsiz konumlarına değinmektedir. Feminizmin kent halini ve kentsel pratiklerini göstermeye çalışmaktadır.

Son değerlendirme ise kitabın yapısı ile ilgilidir. Kitabın “Anneler Şehri” bölümü dışında kalan bölümleri aslında bir süreç veya lineer bir durum içermiyor. Anne olmanın ve/veya hamile bir kadın olmanın kentsel alandaki diğer kadın görünümlerini etkileyebileceği göz önünde bulundurularak, onun girişten hemen sonraki bölüm olarak konumlandırılması okumayı kolaylaştırmaktadır. Bölümlerin her biri kadınların kentsel alanda karşılaştıkları durumları içermektedir. Birbirlerinin devamı niteliğinde olmasalar bile bir bölüm kendisinden sonraki bölüme dair soru işaretlerini oluşturarak kurgulanmıştır.

Okurken belleğin aktifleştiği metinler iki şeyle alakalıdır. Biri hayal gücüdür. Diğeri ise okuyucunun kendini o metnin bir parçası, bir aktörü olarak görmesiyle ilgilidir. Bu kitap feminist hareket içinde olanları

kentsel feminist harekete daha çok çekebilecek ve bunu onlara kendilerinin aktör olmasıyla ilgili belleklerini tazeleterek yapacaktır.

Değerlendirmeyi Kern'in (2020) şu sözleriyle bitirmek yerinde görülmektedir: “Feminist bir şehir fiziksel ve sosyal engellerin ortadan kaldırıldığı, tüm bedenlerin hoş karşılandığı ve barındırıldığı bir yer olmalıdır. Feminist bir şehir, kadınların büyük ölçüde bakım işinden sorumlu olmaya devam etmeleri gerektiğinden değil, şehir bakım işini daha eşit dağıtma potansiyeline sahip olduğundan bakım odaklı olmalıdır. Feminist bir şehir, kadınların her zaman birbirini desteklemek için kullandıkları yaratıcı araçlara başvurmalı ve o desteği tam da kent dünyasının dokusuna inşa etmenin yollarını bulmalıdır”.

KAYNAKLAR

Acuner, D. (2016). Canavarlaş(tırıl)An Kent Sokakları: Kadının Kent Deneyimi Üzerine Bir Değerlendirme. *Fe Dergi*, 8(1), 1-14. Alındı: http://cins.ankara.edu.tr/15_1.pdf

Aktaş, G. (2017). Kadın Açısından Kente İlişkin Mekân Pratikleri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 27, 136-149. Alındı: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/pausbed/issue/34758/384469>

Baudelaire, C. (2003). *Modern Hayatın Ressamı*. (Çev. Ali Berktaş). İstanbul: İletişim Yayınları.

Bulut, Y., Kurt, Z. (2020). Kentsel Katılım: Kentsel Politikaların Oluşumunda Dezavantajlı Grupların Konumu. *Journal of Politics Economy and Management*, 3(1), 21-33. Alındı: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jopem/issue/55109/738797>

Erdaş, G., & Özmen, E. (2019). Toplumsal Cinsiyet Kavramının Mekân Organizasyonu ve Konut Reklamları Üzerine Etkisi. *Megaron*, 14(1), 11-28. Alındı: <https://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-01488-ARTICLE%28THESIS%29-ERDAS.pdf>

Fanghanel, A. (2016). The Trouble with Safety: Fear of Crime, Pollution and Subjectification in Public Space. *Theoretical Criminology*, 20(1), 57-74. <https://doi.org/10.1177/1362480615582097>

Kaypak, Ş. (2014). Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak. *Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi*, 7(1), 344-357. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/niguiibfd/issue/19754/211474>

Kern, L. (2020). *Feminist Şehir: Bir Saha Rehberi* (Çev. Beyza Sumer Aydaş). İstanbul: Sel Yayınları.

Lessing, D. (2018). *İyi Terörist* (Çev. Zeynep Sirer). İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.

Miroğlu, G. (2018). Kentlere Feminist Coğrafya Perspektifinden Bakmak. *Ege Coğrafya Dergisi*, 27(2), 183-194. Alındı: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/600582>

Pain, R. (1997). Whither Women's Fear? Perceptions of Sexual Violence in Public and Private Space. *International Review of Victimology*, 4(4), 297-312. <https://doi.org/10.1177/026975809700400404>

Paul, T. (2011). Space, Gender, and Fear of Crime: Some Explorations from Kolkata. *Gender, Technology and Development*, 15(3), 411-435. doi:10.1177/097185241101500305

Saka, B. (2019). Kamusal Bakım Hizmetlerinin Tasfiyesi ve Yoğun Annelik. *Çalışma Ortamı Dergisi*, 162, 24-27. Alındı: <https://calismaortami.fisek.org.tr/icerik/kamusal-bakim-hizmetlerinin-tasfiyesi-ve-yogun-annelik/>

Siwach, P. (2020). Mapping Gendered Spaces and Women's Mobility: A Case Study of Mitathal Village, Haryana. *The Oriental Anthropologist*, 20(1), 33-48. <https://doi.org/10.1177/0972558X20913680>

Tuncer, S. (2015). Dışarı Çıkmak: Özelden Kamusal Feminist Bir Saha Hikayesi. *Moment Dergi*, 2(2), 30-58. Alındı: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/moment/issue/36281/409649>

Tuncer, S. (2018). Kadınların Kent Hakkı: Bütün Köşebaşlarını İstemek. TESEV İyi Yönetim Tartışmaları. Alındı: https://www.tesev.org.tr/wp-content/uploads/rapor_Kadinlarin.kent_hakki_butun_kosebaslarini.istemek.selda_tuncer1.pdf (Son erişim: 16.11.2020)

UNDP (2018). Yerel Yönetimlerde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Anaakımlaştırılması Alındı: https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/poverty/yerel-yoenetimlerde_toplumsal-cinsiyet-

[eitliinin-anaakmlatrlmas.html](#) (Son erişim: 16.11.2020)

Yalçınkaya, Ş. (2015). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Mekânsal Davranış: Yurt Odaları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8(37), 639-649. Alındı:

https://www.researchgate.net/publication/276453821_Toplumsal_Cinsiyet_Baglaminda_Mekansal_Davranis_Yurt_Odalari